

His toria scholas tica

2021
7

Mezinárodní časopis
pro dějiny výchovy a vzdělání

International Review
for History of Education

Národní pedagogické muzeum
a knihovna J. A. Komenského

Technická univerzita
v Liberci

Praha 2021

Historia scholastica

Číslo 2, prosinec 2021, ročník 7

Number 2, December 2021, Volume 7

Vedoucí redaktor *Editor-in-chief*

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D. (tomas.kasper@tul.cz)

Zástupkyně vedoucího redaktora *Deputy Editor*

PhDr. Markéta Pánková (pankova@nmpk.cz)

Redakční rada *Editorial Board*

prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D. (Historický ústav Akademie věd ČR)
doc. PhDr. Dana Kasperová, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)
prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. (Univerzita Pardubice)
prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. (Univerzita Pardubice)
doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze a Akademie věd ČR)
doc. PhDr. Růžena Váňová, CSc. (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze)
Mgr. Magdaléna Šustová (Muzeum hlavního města Prahy)
Dr. Marta Brunelli, Ph.D. (Università di Macerata)
Prof. Dr. Antonella Cagnolati (Università di Foggia)
prof. Dr. Marcelo Caruso (Humboldt Universität Berlin)
prof. Dr. Lucien Criblez (Universität Zürich)
prof. Andreas Fritsch (Deutsche Comenius Gesellschaft)
prof. Dr. Gerald Grimm (Universität Klagenfurt)
prof. Dr. Andreas Hoffmann-Ocon (Pädagogische Hochschule Zürich)
prof. PhDr. Blanka Kudláčková, Ph.D. (Trnavská univerzita v Trnavě)
prof. Dr. Eva Matthes (Universität Augsburg)
prof. Dr. András Németh (Eötvös Loránd Tudományegyetem Budapest)
prof. Dr. Jürgen Oelkers (Emeritus Professor Universität Zürich)
prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., dr.h.c. (Historický ústav Akademie věd ČR)
prof. Dr. Simonetta Polenghi, Ph.D. (Università Cattolica del Sacro Cuore Milano)
prof. Dr. Edvard Protner (Univerza v Mariboru)
prof. Dr. Dr.h.c. Ehrenhard Skiera (Univ. Prof. a.D. Europa-Universität Flensburg)

Výkonná redaktorka *Executive Editor*

Mgr. Lucie Krausová (krausova@nmpk.cz)

Vydavatelé *Publishers*

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského
Valdštejnská 20, 118 00 Praha 1, Česká republika, IČ 61387169, www.nmpk.cz
Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Studentská 1402/2, 461 17 Liberec 1, Česká republika, IČ 46747885, www.tul.cz

Obálka a grafická úprava *Cover and Graphic Design*

Pavel Průša

Sazba *Type Setting*

Lucie Krausová

Tisk *Printed by*

Tiskárna PROTISK, s. r. o., Rudolfovská 617, 370 01 České Budějovice, Česká republika

Časopis *Historia scholastica* vychází 2x ročně.

Historia scholastica is published twice a year.

Indexováno v *Indexed in*

Ulrich's Periodicals Directory, EBSCO, ERIH+, DOAJ

ISSN 1804-4913 (print), ISSN 2336-680X (online)

Číslo registrace MK ČR E 22258

Obsah

Contents

Úvodník Editorial	5	— Tomáš Kasper & Markéta Pánková
Studie Studies	11	Poradenský systém pre voľbu povolania v období socializmu na území Čiech a Slovenska <i>Vocational Guidance during the Period of Socialism in the Territory of Bohemia and Slovakia</i> — Kristína Liberčanová
	35	Učebnice pod kontrolou. Politické ideje jako východisko obsahového vymezení učebnic <i>Textbooks under Control. Political Ideas as a Starting Point for the Ideologisation of Textbooks</i> — Tibor Vojtko
	55	Okresní školní inspektor a počátky státního dohledu nad obecným školstvím v Čechách v letech 1869–1873 <i>District School Inspector and the Beginning of State Supervision over General Education System in Bohemia 1869–1873</i> — Martin Klečacký
	75	Inspektoráty menšinových škol v meziválečném Československu <i>Inspectorates of Minority Schools in Interwar Czechoslovakia</i> — Karel Řeháček
	93	Škola a výchova v Německé demokratické republice <i>School and Education in German Democratic Republic</i> — Gert Geißler
Varia	119	K transformaci vzdělávacích soustav a evaluačních systémů na přelomu tisíciletí — Jaroslav Müllner

Varia

- 139 Inspektor, nebo ochránce? Působení Čeňka Kramoliše jako okresního školního inspektora v době první světové války na Hranicku
— Helena Kovářová
- 157 Jan Amos Komenský v Lešně. Tradice, odkaz a inspirace do roku 2019
— Kamila Szymańska
- 165 Nezapomenuté místo posledního spočinutí: Umění a kultura Komenského muzea v Naardenu
— Hans van der Linde
- 171 Komenský v Rusku: O tradicích a perspektivách rozvoje ruské komeniologie
— Světlana Markovna Marčuková
- 177 Vzpomínka na Eduarda Šimka (22. 2. 1936 – 21. 7. 2021)
— Magdaléna Faltusová a kolektiv

Recenze**Book reviews**

- 183 Trojice knižních novinek z historické pedagogiky a komeniologie v jubilejním roce Komenského 2020
— Jan Kumpéra
- 193 Kadlec, Petr, 2020. *Vzdělání – společnost – hospodářství. Utváření profesně-vzdělávací infrastruktury v Předlitavsku od poloviny 19. století do roku 1914 na příkladu rakouského Slezska*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 669 s., 24 s. obrazové přílohy
— Magdaléna Šustová
- 197 Valeš, Vlasta, 2020. *Der Schulverein Komenský: 150 Jahre tschechisches Schulwesen in Wien [Školský spolek Komenský: 150 let českého školství ve Vídni]*. Wien: Schulverein Komenský, 360 s.
— Martina Halířová
- 203 Bartošová, Jana, Šimek, Jan & Šustová, Magdaléna, 2019. *Od školdozorce k inspektorovi. Historie školní inspekce*. Praha: Česká školní inspekce, Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, 120 s.
— Jaroslav Müllner

Kadlec, Petr, 2020.
***Vzdělání – společnost –
hospodářství. Utváření
profesně-vzdělávací
infrastruktury v Předlitavsku
od poloviny 19. století do roku
1914 na příkladu rakouského
Slezska.***

Červený Kostelec: Pavel Mervart, 669 s.,
24 s. obrazové přílohy.

ISBN 978-80-7564-461-9 (Pavel Mervart),

ISBN 978-80-7599-228-4 (Ostravská univerzita)

Magdaléna Šustová^a

^a Muzeum hlavního města Prahy
sustova@muzeumprahy.cz

Publikace ostravského historika Petra Kadlece je jedním z výstupů projektu „Vzdělání, hospodářství a společnost 1848–1914: Socioekonomické souvislosti profesně-vzdělávací infrastruktury v rakouském Slezsku“ a shrnuje autorovy dlouhodobé výzkumy

na poli odborného školství ve 2. polovině 19. a začátku 20. století. Po pracích Zdeňka Černohorského, Karla Dvořáka a Františka Loma, které vycházely od závěru 60. do počátku 80. let 20. století, jsme se tak po velice dlouhé době dočkali monografie věnované odborným školám.

Autor čerpal z archivních fondů jednotlivých škol, Obchodní a živnostenské komory Opava, Zemské školní rady v Opavě a Zemské vlády slezské v Opavě, které jsou uloženy v Zemském archivu v Opavě a Státních archivech Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná a Opava, dále pak z dobových publikací, periodik, výročních zpráv jednotlivých ústavů

a dalších periodicky vydávaných tiskovin (především statistických přehledů a legislativních předpisů).

Monografie je rozdělena do obsáhlé úvodní části, která shrnuje použité metodologické postupy, pramennou základnu, a představuje studium profesního vzdělávání jako badatelský problém. Hlavní část publikace je rozdělena do tří částí, z nichž první je věnována vztahům mezi odborným vzděláváním, hospodářstvím a společností v 19. století; následující dvě kapitoly, které jsou klíčovou částí monografie, se věnují vývoji soustavy profesně vzdělávajících škol v Rakousku a ve Slezsku. Obě tyto části autor rozdělil na menší celky, které se věnují jednotlivým odborným oblastem podnikání (průmysl a živnosti, obchod, zemědělství). Zvláštní kapitoly se věnují vzdělávání dívek a mimoškolním vzdělávacím aktivitám (oborové spolky, muzea a výstavy, periodika, kočovné přednášky apod.). Toto tematické dělení je zcela logické, jeho užití je nutné především kvůli legislativnímu vývoji odborného školství, kdy v průběhu 19. století byly tyto školy vedeny různými oborovými ministerstvy, což autor vystihuje popsáním meziresortní spolupráce. Díky tomuto tematickému rozdělení je spleť problémů odborných škol velmi přehledně podána.

Autor se ovšem neomezil na podání prostého shrnutí vývoje jednotlivých slezských ústavů, ale jejich vznik i fungování široce ukotvil do hospodářské politiky Předlitavska i snah slezských průmyslníků a různých oborových společenstev o zkvalitnění lokálních produktů a poukazuje na důležitost oborových škol v existenci místního průmyslu. Snaží se kontinuálně sledovat počet škol i jejich žáků a zároveň srovnávat Slezsko s dalšími zeměmi Předlitavska. Tato komparace, jak autor sám podotýká, je v některých případech velmi obtížná, protože dobové statistiky oborové školy odlišují velmi problematicky, případně vůbec. Velmi inspirativně jsou pojaté i kapitoly věnované dívčímu vzdělávání, což je oblast v posledních cca 20 letech velmi hojně zpracovávaná. Autor se dle vlastních slov soustředil na vzdělávání dívek, které musely získat dovednosti pro svou budoucí obživu; nikoli na ty, které sýtily své intelektuální potřeby.

Petr Kadlec v této monografii prokázal nejenom vynikající rozhled po pramenné základně a odborné evropské literatuře, ale především

dokázal vývoj odborného školství i mimoškolního vzdělávání zasadit do hospodářské a sociální politiky státu. Vytvořil tak plastický obraz intelektuálního rozvoje regionu a poukázal na mimořádně důležitou funkci školství v ekonomickém rozvoji. Mimořádně zdařilou monografi lze doporučit nejenom historikům, ale též sociologům či ekonomům. Můžeme jen doufat, že Petr Kadlec přijde s dalšími, obdobně zdařilými výstupy svého bádání.